

Sygn. akt V CSK 417/20

POSTANOWIENIE

Dnia 14 stycznia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa Gminy W.
przeciwko M. Z.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 14 stycznia 2021 r.,
na skutek skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 6 marca 2020 r., sygn. akt I ACa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną pozwanego M. Z. od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 6 marca 2020 r., sygn. akt I ACa (...) Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje

publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Istotnych zagadnień prawnych skarżący upatruje w konieczności wyjaśnienia czy: 1) art. 5 k.c., regulujący brak uprawnienia po stronie powodowej do czynienia ze swego prawa użytku, który byłby sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, stanowi okoliczność; a) przerzucenia przez powoda na pozwanego obowiązku usunięcia niepożądanego lokatora, a mianowicie osoby trzeciej, nie wchodzącej do

grona osób bliskich pozwanego, z nieruchomości lokalowej, zbywanej przez Gminę na rzecz pozwanego za bonifikatą, co do której Gmina dawała zapewnienie pozwanemu, iż osoba ta zostanie z tego lokalu przez samą Gminę usunięta i co znajdowało swoje potwierdzenie w treści § 1 notarialnej umowy sprzedaży nieruchomości lokalowej, zgodnie z którą w chwili jej zawarcia brak było obciążeń na tej nieruchomości; b) odmowy jego zastosowania mimo wiedzy powoda, iż nie doszło do wzbogacenia po stronie pozwanego, bowiem do sprzedaży lokalu objętego bonifikatą przed okresem 5 lat od jej nabycia pozwany został zmuszony trudną sytuacją rodzinną i wynikającym z tego obowiązkiem zmiany miejsca zamieszkania na lokal mieszkalny u chorego na raka teścia oraz związanym z tym remontem lokalu mieszkalnego teścia dla jego potrzeb oraz potrzeb rodziny; c) odmowy jego zastosowania mimo upływu 8 lat od powstania obowiązku zwrotu bonifikaty, przy jednoczesnej wiedzy powoda o trudnej sytuacji rodzinnej i finansowej pozwanego, a również złej sytuacji zdrowiej pozwanego, która bez jego winy i realnie uniemożliwia mu wywiązanie się z ewentualnego obowiązku zwrotu bonifikaty; 2) w świetle art. 118 k.c. w zw. z art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami oraz art. 75 ust. 1 Konstytucji RP i art. 15 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług można uznać, iż gmina w sytuacji dochodzenia roszczeń w zakresie zbytych przez nią nieruchomości komunalnych, w tym o zwrot bonifikaty, powinna być traktowana jako podmiot prowadzący działalność gospodarczą, a co za tym idzie powinien być wobec niej stosowany trzyletni termin przedawnienia.

Pierwsze ze skonstruowanych przez skarżącego zagadnień prawnych nie spełnia kryteriów opisanej wyżej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania opartej na występowaniu zagadnienia prawnego, gdyż w istocie zmierza do poddania Sądowi Najwyższemu oceny postawionego przez pozwanego zarzutu sprzeczności dochodzonego przez stronę powodową roszczenia z zasadami współżycia społecznego, a w takiej sytuacji, skarżący mógłby co najwyżej oprzeć wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej na oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Ubocznie należy zwrócić uwagę, że Sąd Najwyższy wypowiadał się już w kwestii stosowania art. 5 k.c. w tego

rodzaju sprawach, tj. o zwrot bonifikaty (zob. wyroki z dnia 25 sierpnia 2011 r., II CSK 640/10 i z dnia 9 listopada 2016 r., II CSK 93/16).

Zgodnie z art. 5 k.c. nie można czynić ze swego prawa użytku, który byłby sprzeczny ze społeczno - gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. W orzecznictwie zostało już wyjaśnione, że wykonywanie prawa podmiotowego w sposób sprzeczny z tymi kryteriami jest bezprawne i z tego względu nie korzysta z ochrony prawnej. Norma zawarta w tym przepisie ma jednak charakter wyjątkowy i może być stosowana tylko po wykazaniu wyjątkowych okoliczności, w sytuacji, gdy w inny sposób nie można zabezpieczyć interesu osoby zagrożonej wykonaniem prawa podmiotowego przez inną osobę (zob. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 17 października 1969 r., III CRN 310/69, OSNCP 1970, nr 6, poz. 115) oraz w tych szczególnych przypadkach, w których wykorzystywanie uprawnień wynikających z przepisów prawa prowadziłoby do skutku nie aprobowanego w społeczeństwie ze względu na przyjętą w społeczeństwie zasadę współżycia społecznego.

Zasady współżycia społecznego to pojęcie niedookreślone, nieostre, a powoływanie się na sprzeczność z zasadami współżycia społecznego powinno wiązać się z konkretnym wykazaniem o jakie zasady współżycia społecznego w konkretnym wypadku chodzi oraz na czym polega sprzeczność danego działania z tymi zasadami. Taki charakter klauzul generalnych zawartych w rozważanym przepisie nakazuje ostrożne korzystanie z instytucji nadużycia prawa podmiotowego jako podstawy oddalenia powództwa, a przede wszystkim wymaga wszechstronnego rozważenia okoliczności, aby w ten sposób nie doprowadzić do podważenia pewności obrotu prawnego. Zasadą bowiem jest, że ten kto korzysta ze swego prawa postępuje zgodnie z jego społeczno-gospodarczym przeznaczeniem i zasadami współżycia społecznego. Z istnienia domniemania, że korzystający z prawa podmiotowego postępuje zgodnie z zasadami współżycia społecznego, wysuwa się jako oczywisty wniosek, iż ciężar dowodu istnienia okoliczności faktycznych uzasadniających ten zarzut spoczywa na tym, kto ten zarzut podnosi (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 1965 r., III CR 278/65, OSNCP 1966, nr 7-8, poz. 130).

Uznanie, że w danej sprawie z uwagi na całokształt okoliczności faktycznych, wniesione powództwo stanowi nadużycie prawa, względnie, że zarzut pozwanego oparty na art. 5 k.c. nie zasługuje na uwzględnienie, ma charakter ocenny i jest przejawem dyskrecyjnej władzy sądu *meriti*. W konsekwencji jedynie w razie oczywistego przekroczenia swobody judykacyjnej sądu w tym przedmiocie zarzut naruszenia art. 5 k.c. może odnieść zamierzony skutek prawny (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2012 r., V CSK 409/11, nie publ.).

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi, ze względu na dopuszczenie się przez sąd kwalifikowanego naruszenia prawa materialnego i procesowego (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przestanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Skarżący nie wykazał, że w odniesieniu do oceny roszczenia strony powodowej przez pryzmat klauzul generalnych (art. 5 k.c.), zaskarżony wyrok jest oczywiście nieprawidłowy.

Jeżeli chodzi o drugie sformułowane zagadnienie prawne, to w orzecznictwie również już wyjaśniono, że zawarte w art. 118 k.c. określenie „związane z prowadzeniem działalności gospodarczej” jest określeniem bardzo szerokim, ale nie można go interpretować jako jakiegokolwiek związku z prowadzoną działalnością gospodarczą. Należy bowiem dokonać rozróżnienia pomiędzy zakresem pojęć „prowadzenie działalności gospodarczej” a pojęciem „prowadzenie przedsiębiorstwa”. Podstawą działalności gospodarczej jest aktywność podmiotu gospodarczego. Szerszym pojęciem jest „prowadzenie przedsiębiorstwa” oraz

„czynności pozostające w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa”. W obrębie tego pojęcia znajdują się m.in. czynności związane z funkcjonowaniem przedsiębiorstwa w znaczeniu podmiotowym. W takim związku z „prowadzeniem przedsiębiorstwa” może pozostawać wykonywanie czynności, które nie pozostają w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą i nie polegają na uczestnictwie w obrocie gospodarczym oraz nie prowadzą do wytwarzania dóbr materialnych, a także nie przynoszą żadnego zysku (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 1998 r., III CZP 12/98, OSNC 1998, nr 10, poz. 151). Cechami działalności gospodarczej są: profesjonalny charakter, powtarzalność podejmowanych działań, uczestnictwo w obrocie gospodarczym, podporządkowanie regułom gospodarki rynkowej, m. in. działania w celu osiągnięcia zysku, chociaż działania bez zamiaru osiągnięcia zysków nie pozbawia automatycznie prowadzonej działalności charakteru działalności gospodarczej, gdy pozostają one w normalnym, funkcjonalnym związku z tą działalnością, w szczególności podejmowane są w celu realizacji zadań związanych z przedmiotem działalności tego podmiotu (por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 1991 r. III CZP 117/91, OSNCP 1992, nr 5, poz. 65; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 1992 r., III CZP 64/92, OSNCP 1992, nr 12, poz. 225).

Sądu obu instancji analizując charakter dochodzonego przez powodową Gminę roszczenia zwróciły uwagę, iż udzielenie pozwanemu 90% bonifikaty przy nabyciu własności lokalu, który został przez niego zbyty przed upływem ustawowego terminu, nie może być traktowane jako związane z prowadzeniem przez powodową Gminę działalności gospodarczej w tym zakresie, lecz było wynikiem realizacji zadań publicznoprawnych. Sposób wyboru kontrahenta (nabywcy) określała ustawa, zaś zastosowanie bonifikaty i jej wysokość zależała od przymiotów określonych podmiotów. Zatem decyzja Gminy w odniesieniu do elementów przedmiotowo istotnych umowy sprzedaży lokalu pozwanemu nie była podyktowana regułami rynkowymi.

Bonifikata stanowi środki publiczne, dlatego obowiązek jej zwrotu, skorelowany z uprawnieniem podmiotu prawa publicznego żądania zwrotu nie podpada pod roszczenie, które związane byłoby z działalnością gospodarczą

w rozumieniu art. 118 k.c. W orzecznictwie wyjaśniono też, iż stosunek zwrotu bonifikaty jest odrębny od umowy sprzedaży będącej pierwotną podstawą nabycia lokalu, jakkolwiek pozostaje z nią w funkcjonalnym związku. Udzielenie bonifikaty stanowi istotny przywilej finansowy, stanowiąc pomoc ułatwiającą stabilizację dotychczasowych stosunków prawnych związanych z korzystaniem z zajmowanego dotąd mieszkania poprzez umożliwienie uzyskania „mocniejszego prawa” (zob. powołany już wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2016 r., II CSK 93/16).

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

jw